
PLAN DE IGUALDADE

IES AGRA DO ORZÁN

1 DE OCTUBRE DE 2019

Contenido

1 INTRODUCCIÓN.....	2
- A celebración de talleres e charlas con contidos de educación afectiva-sexual, igualdade, tolerancia, ... para todo o alumnado do centro como por exemplo:	4
2 CONTEXTUALIZACIÓN NORMATIVA E DO CENTRO	4
3. Análise da situación do centro en relación coa igualdade de xénero, coa violencia de xénero e coa LGBTIfobia.....	9
4. Obxectivos coeducativos que se abordan no plan:.....	11
4.1. Promoción da igualdade de oportunidades entre mulleres e homes.	12
4.2. Prevención, detección e intervención en casos de violencia de xénero.	12
4.3. Promoción do respecto pola diversidade afectivo-sexual.....	12
4.4. Prevención, detección e intervención en casos de LGBTIfobia.....	13
5. Medidas concretas de actuación nos seguintes ámbitos:.....	13
5.1. Organización do centro.	13
5.2. Eliminación dos estereotipos de xénero na transmisión dos valores e dos saberes.	14
5.3. Xestión dos espazos, dos recursos e as oportunidades de realización vocacional de xeito inclusivo.	14
5.4. Inclusión dos valores coeducativos na xestión da convivencia escolar.	15
6. Seguimento e avaliación.	15
Anexo I: Marco Conceptual.....	17

1 | INTRODUCIÓN

Educación é proporcionar unha formación integral que lles permita a nenos e nenas, mozos e mozas unha formación plena e que axude a configurar a súa identidade, así como construír unha concepción da realidade que integre á súa vez o coñecemento e a súa valoración ética e moral. Coeducación implica educar sen diferenciar as mensaxes en función do sexo.

A coeducación é un estilo educativo, un proceso de transformación social que apunta a unha convivencia entre os sexos afastada da opresión mutua e tendente a unha relación de xustiza e respecto e en interese dunha formación integral e unha efectiva igualdade de oportunidades entre homes e mulleres.

A educación debe levarse a cabo dende unha perspectiva integral e de xénero, que contribúa a previr todo tipo de situacións de violencia, e en particular a de xénero. Nos últimos anos observouse un aumento das condutas discriminatorias e dos estereotipos sexistas entre o alumnado dos centros educativos que inflúen no desenvolvemento da súa identidade e en como se manifesta na convivencia escolar, o que orixina un aumento dos conflitos e a resolución non pacífica destes conflitos entre os rapaces e as rapazas.

Co obxectivo de inverter esta tendencia a coeducación preséntase como unha das ferramentas máis útiles e potentes para poder acabar coa desigualdade, e a escola constitúe unha plataforma excelente para a superación dos prexuízos sexistas e para acadar un cambio en profundidade das estruturas e das prácticas sociais non desexables, posto que non cabe dúbida de que todo o que ocorre nos colexios e nas universidades é un reflexo do que ocorre na sociedade, nun principio como espello e despois como reflexión de volta cara á sociedade de novo. Se somos capaces de transmitirle ao alumnado dos nosos centros educativos valores baseados na paz e na igualdade, a sociedade do futuro será pacífica e igualitaria. Se non traballamos por unha verdadeira e efectiva coeducación non conseguiremos unha verdadeira transformación da sociedade e polo tanto unha igualdade real. Cómpre ter en conta que as aulas son tan diversas como o é a sociedade; con todo, ás veces a diversidade, como é o caso da afectivo-sexual, aínda non se visibiliza nin se respecta, senón que se rexeita por contravir “o correcto” e “o normal”. De aí a importancia de traballar esa diversidade desde o sistema educativo.

É preciso polo tanto prestar atención ao proceso de convivencia nos centros educativos para conseguir que se valoren de maneira igualitaria as capacidades, os intereses e as achegas das nenas e dos nenos e favorecer deste xeito as relacións de igualdade e de respecto, o que repercutirá non só nunha mellor convivencia escolar senón tamén nunha sociedade máis igualitaria.

O camiño para avanzar cara á igualdade é a educación. O respecto, a liberdade e a igualdade son tres dos piares básicos. Desde as aulas podemos ensinarlles aos nenos e ás nenas a ter unha visión do mundo e da sociedade libre de prexuízos e estereotipos.

O plan de igualdade basearase nos principios de valores democráticos, transversalidade, inclusión, igualdade de oportunidades e visibilidade.

1. Valores democráticos

A coeducación constitúe un modelo educativo que garante os valores sobre os que sustentan as sociedades democráticas (igualdade, liberdade, xustiza) pois garante a defensa dos dereitos humanos.

2. Transversalidade

A perspectiva de xénero integrárase no proxecto educativo como estratexia de introdución da transversalidade nas políticas públicas educativas. O enfoque transversal supón a inclusión da perspectiva de xénero na elaboración, desenvolvemento e seguimento de todas as actuacións do centro, afecten, directa ou indirectamente, á comunidade educativa. Por iso, traballarase de forma coordinada entre as diferentes áreas e ámbitos escolares. Revisaranse libros e materiais didácticos por se houbera que modificalos. Por último, será todo o Claustro o que aprobe e desenvolva cada unha das actuacións contempladas no Plan de Igualdade.

3. Inclusión

A aplicación da perspectiva de xénero supón a erradicación de calquera situación de discriminación do alumnado por razón de sexo, xénero, identidade de xénero ou orientación sexual. A máxima “Si diferentes, pero non desiguais”, resume o sentido do principio de inclusión. Si á diferenza, pois a diversidade enriquece as relacións; mentres que a desigualdade e a discriminación, empobréceas e problematiza.

4. Igualdade de oportunidades

O centro educativo axuda a construción dunha sociedade libre na que mulleres e homes teñan as mesmas oportunidades de realización persoal e profesional.

5. Visibilidade

O plan de igualdade contribúe a transmitir un coñecemento libre de estereotipos que favorece a identificación e o recoñecemento de todos os saberes máis alá do xénero. A necesidade de visibilizar ás mulleres e a súa contribución ao desenvolvemento das sociedades, poñendo en valor o traballo que, histórica e tradicionalmente, realizaron e a súa loita pola igualdade.

No IES AGRA DO ORZÁN xa hai una serie de cuestións organizativas relacionadas coa igualdade de xénero que están a funcionar no centro e que son as seguintes:

- Nomeamento dunha comisión en materia de igualdade no Consello Escolar. Xunto co Observatorio de convivencia que ten a firme intención de mediar, solucionar os problemas que xurdirán ao longo do curso, A súa función fundamental e a de fomentar unha convivencia positiva e enriquecedora de toda a comunidade educativa do Instituto en estreita colaboración co dinamizador.
- Aula de convivencia: creada para solución de conflitos, reeducación e asunción de responsabilidades.

- Medidas de intervención para abordar condutas contrarias á convivencia por razón de xénero, contempladas nas NOFC.
- O Equipo de Mediación Escolar. Moitos problemas na convivencia entre os alumnos son derivados de malos entendidos ou de problemas que se crean fóra do Centro e que os alumnos os trasladan as aulas.
- Difusión dos obxectivos coeducativos entre os distintos membros da comunidade educativa para a súa información e sensibilización a través do plan de acción tutorial.
- **Plan de orientación académica e profesional (POAP):** O Departamento de Orientación con dúas liñas de actuación, a creación de perfís profesionais en colaboración coas empresas e entidades do barrio e a segunda serán visitas, charlas, sobre saídas profesionais, diferentes ciclos, graos, enxeñaría así como a colaboración cos servizos de orientación universitario. Actuacións específicas presente no PAT, POAP, de Tutoría e Orientación Educativa en aspectos que consideramos importantes como: xestión de conflitos, habilidades sociais e de comunicación, saúde e sexualidade, realidade intercultural, igualdade, ...
- A aplicación das medidas de acompañamento contempladas no protocolo de identidade de xénero.
- A celebración de talleres e charlas con contidos de educación afectiva-sexual, igualdade, tolerancia, ... para todo o alumnado do centro como por exemplo:
- A realización de actividades dirixidas a todo o alumnado co gallo das datas sinaladas no calendario escolar (25 de novembro, 8 de marzo,)

2 | CONTEXTUALIZACIÓN NORMATIVA E DO CENTRO

O desexo de construción dunha sociedade igualitaria por razón de xénero non nace só da vontade das autoridades públicas, senón que ademais ten un marco normativo, tanto estatal como autonómico, no que se ampara.

A Constitución española de 1978 recoñeceu no artigo 14 a igualdade ante a lei por razón de sexo, pero, máis alá dese recoñecemento formal, estableceuse no artigo 9.2 que é una obriga dos poderes públicos promover as condicións para que esa igualdade sexa real e efectiva e, de xeito moi similar, o noso Estatuto de autonomía atribúelles a mesma obriga aos poderes públicos no ámbito da nosa Comunidade Autónoma.

No marco da Unión Europea, a igualdade entre homes e mulleres constitúe un dos principios de actuación das institucións comunitarias que deben ter presente en todas as súas accións. Isto figura recollido no artigo 8 do Tratado de Funcionamento da Unión Europea. No eido concreto da educación a *Resolución do Parlamento Europeo, do 9 de xuño de 2015, sobre a estratexia da UE para a igualdade entre mulleres e homes despois de 2015* considera que os estereotipos de xénero seguen tendo unha grande influencia no ámbito educativo e destácase o papel decisivo que desempeña a educación e a capacitación na loita contra eses estereotipos e para poñer fin á discriminación baseada no xénero, así como os seus efectos positivos para as mulleres e para a sociedade e a economía en xeral.

O artigo 1 da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación, establece como principio da educación **“o desenvolvemento, na escola, dos valores que fomenten a igualdade efectiva entre homes e mulleres, así como a prevención da violencia de xénero”**. No artigo 2 dise que o sistema educativo se orientará á consecución de determinados fins, entre os que salienta a **“educación no respecto dos dereitos e liberdades fundamentais, na igualdade de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres (...)”**.

A Lei orgánica 3/2007, do 22 de marzo, para a igualdade de mulleres e homes establece:

- Artigo 23. A educación para a igualdade de mulleres e homes.

O sistema educativo incluírá entre os seus fins a educación no respecto dos dereitos e liberdades fundamentais e na igualdade de dereitos e oportunidades entre mulleres e homes. Así mesmo, o sistema educativo incluírá, dentro dos seus principios de calidade, a eliminación dos obstáculos que dificultan a igualdade efectiva entre mulleres e homes e o fomento da igualdade plena entre unhas e outros.

- Artigo 24. Integración do principio de igualdade na política de educación.

1. As administracións educativas garantirán un igual dereito á educación de mulleres e homes a través da integración activa, nos obxectivos e nas actuacións educativas, do principio de igualdade de trato, evitando que, por comportamentos sexistas ou polos estereotipos sociais asociados, se produzan desigualdades entre mulleres e homes.

2. As administracións educativas, no ámbito das súas respectivas competencias, desenvolverán, con tal finalidade, as seguintes actuacións:

A. A atención especial nos currículos e en todas as etapas educativas ao principio de igualdade entre mulleres e homes.

B. A eliminación e o rexeitamento dos comportamentos e contidos sexistas e estereotipos que supoñan discriminación entre mulleres e homes, con especial consideración a iso nos libros de texto e materiais educativos.

C. A integración do estudo e aplicación do principio de igualdade nos cursos e programas para a formación inicial e permanente do profesorado.

D. A promoción da presenza equilibrada de mulleres e homes nos órganos de control e de goberno dos centros docentes.

E. A cooperación co resto das administracións educativas para o desenvolvemento de proxectos e programas dirixidos a fomentar o coñecemento e a difusión, entre as persoas da comunidade educativa, dos principios de coeducación e de igualdade efectiva entre mulleres e homes.

F. O establecemento de medidas educativas destinadas ao recoñecemento e ensino do papel das mulleres na Historia".

No ámbito autonómico son moitas as disposicións normativas que recollen instrumentos para acadar unha educación e formación en igualdade entre mulleres e homes. Así, o Decreto legislativo 2/2015, do 12 de febreiro, polo que se aproba o texto refundido das

disposicións legais da Comunidade Autónoma de Galicia en materia de igualdade establece:

Artigo 17. O currículo regulador do sistema educativo.

1. A Xunta de Galicia adoptará, dentro das súas competencias, as medidas conducentes a lles proporcionar, tanto ás mulleres coma aos homes, unha educación para a igualdade. Para estes efectos, o currículo regulador da práctica docente de cada un dos niveis, etapas, ciclos, graos e modalidades do sistema educativo adaptarase ás seguintes especificacións relativas a obxectivos, contidos, metodoloxía e criterios de avaliación:

A. A comprensión do valor constitucional da igualdade entre ambos sexos como obxectivo de especial atención, sen que, en ningún caso, se admitan contidos, metodoloxía ou criterios de avaliación transmisores, directa ou indirectamente, dunha distribución estereotipada de papeis entre os sexos ou dunha imaxe de dominación dun sexo sobre o outro en calquera ámbito da vida.

B. O enriquecemento do contido curricular coas contribucións ao coñecemento humano realizadas polas mulleres no pasado e no presente, e co axeitado reflexo do papel das mulleres na evolución histórica.

C. A adquisición, en alumnos e alumnas, dos coñecementos e das actitudes necesarias que lles permitan, cando acaden a madurez, atender as súas propias necesidades domésticas e os labores familiares compartidos, inclusive as cargas parentais e a atención de familiares que, por dependencia, necesiten a asistencia doutras persoas, mulleres ou homes.

D. O fomento das vocacións femininas naquelas áreas onde se atopen infrarrepresentadas as mulleres e o fomento das vocacións masculinas naquelas áreas onde se atopen infrarrepresentados os homes, buscando evitar as decisións profesionais derivadas de prexuízos.

E. A garantía da coeducación na Comunidade Autónoma de Galicia dentro das súas competencias propias.

2. A Xunta de Galicia incluírá nos programas de formación do profesorado, como materia específica, a igualdade e a violencia de xénero.

Artigo 18. Erradicación de prexuízos nos centros docentes.

1. Non se admitirán, no centro docente, as desigualdades entre alumnos e alumnas sustentadas en crenzas, prexuízos, tradicións ou prácticas consuetudinarias transmisoras, directa ou indirectamente, dunha distribución estereotipada de papeis entre os sexos ou dunha imaxe de dominación dun sexo sobre o outro en calquera ámbito da vida.

2. De forma directa, as docentes e os docentes non permitirán ningunha forma de machismo e de misoxinia que puidese existir no seo da comunidade escolar e, nomeadamente, entre nenos e nenas e adolescentes, aplicarán activamente principios pedagóxicos de respecto á identidade e á imaxe das mulleres.

Por outra parte o artigo 19 refírese á **integración da igualdade na formación profesional** dispoñendo: "No desenvolvemento das súas competencias sobre deseño dos contidos dos títulos de formación profesional, autorización, xestión e homologación dos centros formativos, programación e execución de actuacións concretas, información e orientación profesional, avaliación da calidade e cantas outras poida asumir no marco da Lei orgánica 5/2002, do 19 de xuño, das cualificacións e da formación profesional, a Xunta de Galicia favorecerá a igualdade de oportunidades entre mulleres e homes mediante actuacións tendentes a evitar calquera tipo de discriminación, a eliminar a segregación profesional horizontal e vertical e mais a eliminar a totalidade das desvantaxes de partida que afecten o colectivo das mulleres".

A Lei galega 11/2007, do 27 de xullo, para a prevención e o tratamento integral da violencia de xénero dedica o capítulo III do Título I ás medidas encamiñadas á formación e prevención da violencia de xénero, cuxa efectividade acada especial importancia en momentos, nos que este problema, de primeira magnitude en todo o Estado, segue presente.

Con respecto á integración da diversidade sexual débese ter en conta o establecido na Lei 2/2014, do 14 de abril, pola igualdade de trato e a non discriminación de lesbianas, gays, transexuais, bisexuais e intersexuais en Galicia, que dedica o capítulo V ás medidas no ámbito da educación establecendo o seguinte: *Artigo 22. Inclusión da realidade LGTBI nos plans de estudos* A consellaría competente en materia de educación incorporará a realidade homosexual, bisexual, transexual, transxénero e intersexual nos contidos transversais de formación de todo o alumnado de Galicia naquelas materias en que sexa procedente, dará audiencia ao Consello e, de ser o caso, escoitará as asociacións, organizacións e colectivos LGTBI. Así mesmo, visibilizaranse na educación os diferentes modelos de familia establecidos nesta lei.

Artigo 23. Actitudes

A Administración educativa galega, en colaboración co departamento competente en materia de igualdade, fomentará a realización de actividades dirixidas á comunidade escolar para a prevención de actitudes e comportamentos discriminatorios pola orientación sexual ou a identidade de xénero.

Artigo 24. Formación do persoal docente Estableceranse actividades de formación para o persoal docente existente. Así mesmo, incorporárase a realidade LGTBI e os distintos modelos de familia aos cursos e másters de formación do futuro persoal docente e aos plans de estudos das titulacións de Educación Social, Maxisterio, Pedagogía, Psicoloxía e Dereito.

Artigo 25. Divulgación da realidade LGTBI entre as ANPA. A consellaría competente en materia de educación, en colaboración coas ANPA, deseñará contidos para as escolas de pais e nais relativos á realidade LGTBI e aos diferentes modelos de familia.

Artigo 26. Combater o acoso e favorecer a visibilidade

1. Estableceranse actuacións para combater o acoso escolar por razón de orientación sexual ou identidade de xénero, favorecendo a visibilidade do alumnado LGTBI e a plena

normalidade das distintas orientacións sexuais e identidades de xénero. Así mesmo, informarase sobre os mecanismos de denuncia dos casos de acoso.

2. Para os efectos de favorecer a visibilidade e de integrar de forma transversal a diversidade afectivo-sexual nos centros escolares, a consellaría competente en materia de educación favorecerá nos centros sostidos con fondos públicos a realización de actividades específicas próximas a datas de celebracións internacionais relacionadas corecoñecemento efectivo de dereitos a persoas lesbianas, gays, transexuais, bisexuais e intersexuais".

O Decreto 8/2015, do 8 de xaneiro, polo que se desenvolve a Lei 4/2011, do 30 de xuño, de convivencia e participación da comunidade educativa en materia de convivencia escolar (DOG do 27 de xaneiro), contempla a **integración do principio de igualdade entre mulleres e homes**, para o que resolve establecer, sobre a base dun diagnóstico previo, as necesidades, os obxectivos, as directrices básicas e as actuacións, incluíndo a mediación na xestión dos conflitos, e conterà actuacións preventivas, reeducadoras e correctoras.

Así pois, entre os **principios informadores e fins das normas de convivencia** recóllese a educación en igualdade de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres. Indica que a comunidade educativa, no seu conxunto, velará pola aplicación daquelas medidas que vaian encamiñadas a fomentar o respecto ás diferenzas, entre elas, a igualdade efectiva entre mulleres e homes.

Do mesmo xeito, será tamén un **principio que deberá rexer a composición da comisión de convivencia**, que terá entre as súas funcións, impulsar accións dirixidas á promoción da convivencia, especialmente no que se refire ao fomento das actitudes, para garantir a igualdade entre mulleres e homes, a igualdade de trato de todos os membros da comunidade educativa e a resolución pacífica de conflitos.

No noso centro cumplesse a normativa vixente e así queda reflexada nos obxectivos fixados na programación xeral coma noutros documentos tales como:

1. Fomenta-la solidariedade, a pacífica convivencia e harmonía entre tódolos membros da comunidade educativa.
2. Manter o clima de boa convivencia buscando a educación en valores, a solidariedade, a comprensión sendo un centro tolerante, integrador por riba de calquera diferenza persoal, de xénero ou cultural. (Artigo 9 e 10 da Lei,7/2004 do 16 Xuño *galega para a igualdade de mulleres e homes*).
3. Manter a igualdade entre homes e mulleres que participan na comunidade educativa, tanto no que se refire a un "currículo regulador do sistema educativo", segundo o Artigo 9 da Lei 7/2004, de 16 de xullo, como no que se refire á "erradicación dos prexuízos nos centros docentes", correspondente ao Artigo 10 da mesma Lei, coñecida como a *Lei galega para a igualdade de mulleres e homes*.
4. Desenvolver o espírito crítico e a capacidade de argumentación para defender as propias ideas fronte a outras diferentes desde actitudes de empatía e asertividade.

5. Favorecer unha convivencia baseada na relación, o respecto, a colaboración desde a solidariedade e a asunción de retos individuais e colectivos entre tódolos membros da comunidade educativa.
6. Propiciar mecanismos que garantan a igualdade de oportunidades e a non discriminación de calquera tipo convertendo a educación nunha posibilidade de superar desigualdades de partida.
7. Promover unha educación inclusiva en igualdade e respecto.
8. Informar a todo o equipo docente sobre cursos de formación relevantes para a práctica docente, como dos plans que se levan a cabo (tics, convivencia, titorial,...)

O Observatorio de convivencia que ten a función fundamental de fomentar unha convivencia positiva e enriquecedora de toda a comunidade educativa do Instituto en estreita colaboración co dinamizador.

Aula de convivencia: creada para solución de conflitos, reeducación e asunción de responsabilidades.

Equipo de Mediación Escolar. Moitos problemas na convivencia entre os alumnos son derivados de malos entendidos ou de problemas que se crean fóra do Centro e que os alumnos os trasladan as aulas.

Plan de orientación académica e profesional (POAP): O Departamento de Orientación con dúas liñas de actuación, a creación de perfís profesionais en colaboración coas empresas e entidades do barrio e a segunda serán visitas, charlas, sobre saídas profesionais, diferentes ciclos, graos, enxeñarías... así como a colaboración cos servizos de orientación universitario. Actuacións específicas presente no PAT, POAP, de Titoría e Orientación Educativa en aspectos que consideramos importantes como: xestión de conflitos, habilidades sociais e de comunicación, saúde e sexualidade, realidade intercultural, igualdade...

3. Análise da situación do centro en relación coa igualdade de xénero, coa violencia de xénero e coa LGBTIfobia.

O IES Agra do Orzan é un Centro público que se atopa situado na zona periférica sur da cidade de A Coruña. Escolariza alumnado prioritariamente dos barrios do Agra do Orzán e do Ventorrillo. Nel impártese o Ensino Secundario Obrigatorio (liña 3), Bacharelatos de Ciencias / Tecnoloxía e de Humanidades / Ciencias Sociais e un Ciclo Superior de Técnico Superior en Animación de Actividades Físicas e Deportivas (TSAAFD). Temos unha matrícula no curso 2019/2020 de 492 alumnos/as. O Claustro está integrado por 52 docentes, 41 deles con destino definitivo no Centro (nos que se inclúen 3 mestres e 1 profesora de Relixión Católica).

A maior parte do alumnado procede dos centros adscritos que son, o CEIP María Barbeito e Cerviño e CEIP Raquel Camacho, anque hai parte do alumnado procedente doutros centros por trasladados, por expedientes ou por vir doutros países, escolarización tardía.

ESO: 347

3 grupos-clase de 1º con 91

3 grupos-clase de 2º con 95

3 grupos-clase de 3º con 85

3 grupos-clase de 4º con 76

Bacharelato: 74

2 grupos-clase de 1º con 42

2 grupos-clase de 2º con 37

Ciclo Formativo de Grao Superior TSASD: 66

1 grupo-clase de 1º con 33

1 grupo-clase de 2º con 28 + 5 FCT

Total de alumnado matriculado: 492

	1º ESO			2º ESO			3º ESO			4º ESO			1ºBAC		2ºBAC		1º FP	2º FP
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	A	B	A	A
RAPAZ	13	14	16	11	19	17	17	11	10	15	5	13	15	14	8	10	24	18
RAPAZA	17	16	15	21	13	14	13	17	17	12	22	9	5	8	6	13	9	10

Alumnado proposto para titulo

Ensinanza	Mulleres	Homes	Total
4º Ensinanza secundaria obrigatoria Ensinanzas académicas	19	28	47
4º Ensinanza secundaria obrigatoria Ensinanzas aplicadas	8	7	15
Totais:	27	35	62

Ensinanza	Mulleres	Homes	Total
2º Bacharelato Ciencias	12	5	17
2º Bacharelato Humanidades e ciencias sociais Ciencias Sociais	5	5	10
2º Bacharelato Humanidades e ciencias sociais Humanidades	1		1
Totais:	18	10	28

ALUMNADO QUE NON PROMOCIONA

Ensinanza	Mulleres	Homes	Total
1º Ensinanza secundaria obrigatoria	7	8	15
2º Ensinanza secundaria obrigatoria	9	12	21
2º Ensinanza secundaria obrigatoria PMAR		1	1
3º Ensinanza secundaria obrigatoria	9	13	22
3º Ensinanza secundaria obrigatoria PMAR	3	2	5
4º Ensinanza secundaria obrigatoria Ensinanzas académicas	6	5	11
4º Ensinanza secundaria obrigatoria Ensinanzas aplicadas	6	6	12
Totais:	40	47	87

ALUMNADO QUE REPITE

Ensinanza	Mulleres	Homes	Total
1º Ensinanza secundaria obrigatoria	2	3	5
2º Ensinanza secundaria obrigatoria	4	1	5
2º Ensinanza secundaria obrigatoria PMAR	1	0	1
3º Ensinanza secundaria obrigatoria	4	6	10
3º Ensinanza secundaria obrigatoria PMAR	1	0	1
4º Ensinanza secundaria obrigatoria Ensinanzas académicas	3	1	4
4º Ensinanza secundaria obrigatoria Ensinanzas aplicadas	2	5	7

O reparto do alumnado obedece as normas recollidas nas NOFC e intentase dentro das posibilidades de libre elección do alumnado e a organización do centro manter certa paridade nos grupos cousa que se vai complicando a medida que nos cursos hai mais optatividade.

A convivencia no IES Agra do Orzán é boa non existindo grandes problemas de comportamento sen faltas graves. O respecto é a norma imperante en tódalas relación dentro do instituto e nos dous últimos anos non ha habido ningún caso ou expediente que teña que ver con desigualdades ou violencia de xénero. Durante o pasado curso xestionáronse 83 apercibimentos, resoltos con diferentes sancións segundo o previsto nas NOFC. As expulsións de 1 a 3 días foron 51, repartidas entre 23 alumnos diferentes. Xestionáronse 3 expedientes, aínda que un deles foi paralizado porque existe una denuncia ante a Policía Nacional polos feitos que motivaron a apertura de dito expediente.

Pero como comentamos anteriormente ningún destes casos está relacionado con problemas de xénero.

4. Obxectivos coeducativos que se abordan no plan:

1. Usar unha linguaxe coeducativa.
2. Realizar accións de sensibilización, formación e implicación da comunidade educativa en materia de igualdade de xénero, coeducación e prevención da violencia de xénero.

3. Eliminar a transmisión de estereotipos de xénero na imaxe e nas diferentes formas de comunicación fomentando o uso dunha linguaxe e imaxes inclusivas.
4. Detectar e reflexionar sobre os estereotipos sexistas en medios de comunicación e publicidade.
5. Sensibilizar sobre o papel que xogan os pais e nais na socialización dos seus fillos e fillas e sobre a problemática ao redor da igualdade de oportunidades entre homes e mulleres.
6. Conseguir a colaboración das familias co centro para unha educación en equidade.
7. Utilizar unha linguaxe non sexista, facendo un seguimento especial das comunicacións e documentos escritos.
8. Ofrecer ao alumnado referencias masculinas e femininas que lles sirvan de apoio e orientación, para tratar de que cada neno e cada nena poidan dar un sentido libre á súa identidade sexual. É dicir, que aprendan que entre os sexos é posible e necesario unha relación de autonomía e de intercambio, non de derivación ou de subordinación.
9. Potenciar unhas relacións equitativas entre nenos e nenas onde predomine a afectividade e o trato respectuoso e facilítese a expresión de sentimentos e emocións.

4.1. Promoción da igualdade de oportunidades entre mulleres e homes.

1. Sensibilizar á comunidade educativa sobre a existencia de estereotipos de xénero vinculados ás esferas profesional e á vida persoal e familiar.
2. Continuar na procura dunha presenza equilibrada de mulleres e homes na elección de futuras titulacións e áreas de coñecemento, erradicando estereotipos de xénero na elección de itinerarios e tipos de saídas profesionais.
3. Incentivar a práctica de deporte en Igualdade no centro. Promover a creación de equipos femininos e o desenvolvemento de xogos e actividades deportivas mixtas. Traballárase en coordinación co departamento de Educación Física.

4.2. Prevención, detección e intervención en casos de violencia de xénero.

1. Previr a violencia en todos os seus aspectos e axudar, ensinar á resolución de conflitos sen violencia.
2. Desterrar os falsos mitos do amor romántico, entre o alumnado provocadores en parte da desigualdade das relacións entre homes e mulleres.
3. Levar a cabo actuacións relativas a sensibilización, visibilización e prevención da violencia de xénero desenvoltas no ámbito da acción titorial.

4.3. Promoción do respecto pola diversidade afectivo-sexual.

1. Colaborar cos axentes socio-educativos e de formación en materia de saúde, para a abordaxe integral da saúde afectivo-sexual entre todas as persoas destinatarias da comunidade educativa
2. Impartir talleres para a abordaxe da educación afectiva e sexual desde o respecto á diversidade e o desenvolvemento dun proxecto de vida libre e saudable en plenitude.

4.4. Prevención, detección e intervención en casos de LGBTIfobia.

A identidade sexual ou de xénero constrúese ao longo da vida, configurándose mediante o autoconceito e pola percepción das persoas da contorna sobre a mesma, e pode ser xa estable na primeira infancia. Por tanto, é esperable que nesta etapa poida darse unha identidade de xénero non acorde co sexo asignado ao nacer, o que se coñece como transexualidade ou identidade transxénero. Por todo iso, a educación afectivo-sexual, nomeadamente no relativo á identidade sexual, así como a diversidade sexual, son disciplinas necesarias no ámbito educativo, polo cal é imprescindible proporcionar información e formación a toda a comunidade educativa, e favorecer entre o alumnado a aprendizaxe e a práctica de valores baseados no respecto ás diferenzas e na tolerancia á sexualidade, co fin de evitar situacións incómodas, humillantes e incluso acoso ou transfobia cara ao alumnado trans*.

Co obxectivo de garantir a igualdade de trato e combater a discriminación por razóns de diversidade afectivo-sexual e identidade sexual, publícase a **Lei 2/2014**, que inclúe a mención expresa á eliminación de calquera indicio de discriminación que poidamos apreciar no sistema educativo, entre outras, por razóns de identidade de xénero.

Para facilitar unha resposta unánime que garanta o dereito á identidade de xénero, póñense á disposición dos centros educativos o protocolo educativo para garantir a igualdade, a non discriminación e a liberdade de identidade de xénero. Estas medidas tendentes a guiar as actuacións en materia organizativa e de resposta do sistema educativo. (Protocolo de actuación sobre identidade de xénero)

5. Medidas concretas de actuación nos seguintes ámbitos:

5.1. Organización do centro.

- Revisar e actualizar con perspectiva de xénero. O proxecto educativo, as programacións didácticas e os diferentes plans (Plan de Convivencia, Acción Titorial, Regulamento de Organización e Funcionamento do centro)
- Utilizar unha linguaxe non sexista e inclusiva na documentación do centro, recursos e materiais didácticos, cartelería, páxinas web, comunicación coas familias, etc.
- O enfoque transversal supón a inclusión da perspectiva de xénero na elaboración, desenvolvemento e seguimento de todas as actuacións do centro, afecten, directa ou indirectamente, á comunidade educativa. Por iso, traballárase de forma coordinada entre as diferentes áreas e ámbitos escolares. Revisaranse libros e materiais didácticos por se houberse que modificalos.
- Favorecer a representación de homes e mulleres nos órganos de decisión e representación de xeito equitativo, tendo en conta a liberdade persoal de elección.
- Nomear unha persoa responsable en materia de igualdade no Consello Escolar para participar no impulso do Plan de igualdade.

- Difundir o plan entre os distintos axentes da comunidade (especial atención ás familias).
- Promover a formación do profesorado, do alumnado e das familias en materia de igualdade.
- Empregar unha linguaxe inclusiva e igualitaria na actividade do centro.
- Colaborar con outras entidades na realización de actividades coeducativas.
- Levar a cabo actividades arredor das datas coeducativas do calendario escolar (25 de novembro, 8 de marzo, celebracións LGBTI etc.).
- Día dos Dereitos do Neno/a (20 DE NOVIEMBRE).
- Día contra a Violencia de Xénero (25 DE NOVIEMBRE).
- Día dos Dereitos Humanos (10 DE DICIEMBRE).
- Día da Paz e a non violencia (30 DE XANEIRO).
- Día da Amizade (14 DE FEBREIRO).
- Día da Muller (8 DE MARZO).
- Día do Libro (23 DE ABRIL).
- Día do Traballo (1 DE MAIO).
- Día da Familia (15 DE MAIO).
- Realizar talleres e xornadas formativas para o desenvolvemento curricular da educación afectivo-sexual integral para todo o alumnado do centro e da orientación laboral e profesional libre de estereotipos, poñendo o foco na incorporación aos itinerarios na ESO, ás modalidades no bacharelato e aos ciclos de formación profesional.

5.2. Eliminación dos estereotipos de xénero na transmisión dos valores e dos saberes.

- Revisar as programacións didácticas e a práctica docente desde unha perspectiva de xénero: para incluír as mulleres relevantes en cada ámbito do saber, os saberes asociados tradicionalmente ás mulleres, as desigualdades de xénero, para completar a historia da humanidade...
- Revisar o material didáctico empregado na aula (valores, normas, representacións, selección dos contidos, dos personaxes, das imaxes, da linguaxe, da proposta de actividades).
- Realizar actividades de sensibilización na aula.
- Realizar actividades de información e sensibilización coas familias.

5.3. Xestión dos espazos, dos recursos e as oportunidades de realización vocacional de xeito inclusivo.

- Difundir información a través dun taboleiro no centro.
- Promover lecturas coeducativas a través da biblioteca escolar.
- Revisar a idoneidade dos contidos audiovisuais das actividades do centro.

- Revisar a idoneidade das entidades colaboradoras co centro en canto ao respecto á diversidade sexual e de xénero, poñendo o foco nas empresas.
- Empregar contidos de actualidade para sensibilizar sobre a necesidade de avanzar cara á igualdade real.
- Xestionar as actividades e da ocupación do patio para favorecer a inclusión.
- Promover a cooperación nos espazos tecnolóxicos.
- Promover a prevención ante a discriminación por razón de sexo, xénero ou orientación sexual dende o ámbito da orientación educativa e vocacional.
- Previr o acoso sexual, por razón de sexo, orientación sexual e identidade de xénero do alumnado na realización da fase de prácticas na empresa como parte da prevención de riscos laborais.
- Promover a participación do sexo menos representado nas actividades científico-tecnolóxicas, deportivas, artísticas, de coidado etc.

5.4. Inclusión dos valores coeducativos na xestión da convivencia escolar.

Promover o respecto e do bo trato entre mulleres e homes.

Promover actividades de coidado entre persoas, do medio ambiente etc.

Promover o respecto cara á diversidade sexual e de xénero.

Promover metodoloxías activas participativas e cooperativas.

Promover a corresponsabilidade na realización das tarefas.

Promover actividades de intervención social na comunidade educativa.

A través da celebración de talleres e charlas con contidos de educación afectiva-sexual, igualdade, tolerancia, convivencia ... para todo o alumnado do centro como por exemplo:

"Somos dous, eu tamén conto" (relacións de parella sas) este obradoiro trata de contribuír a que o alumnado tome conciencia e desenvolva unha actitude analítica e crítica fronte á discriminación por razón de xénero e fronte á violencia de xénero.

"Libres de etiquetas" (socialización diferencial) este obradoiro trata de favorecer que as rapazas e os rapaces poidan desenvolverse e relacionarse libres de prexuízos, estereotipos de xénero e presións sociais e mediáticas vencelladas co xénero que dificultan unhas relacións interpersoais entre ambos sexos saudables e en igualdade.

6. Seguimento e avaliación.

Neste período e a través dun sistema de indicadores realizarase un seguimento das medidas previstas neste Plan o que permitirá avaliar o impacto dos seus obxectivos e medidas coa finalidade de identificar aqueles aspectos no que é necesario incidir para acadar unha educación igualitaria.

MEDIDAS	INDICADORES	OBXECTIVO
Revisar materiais didácticos vinculados a programas e proxectos educativos co fin de garantir a perspectiva de xénero.	• N.º de materias revisadas por curso	4-3 4-4 4-7
Utilizar unha linguaxe non sexista e inclusiva na documentación do centro, recursos e materiais didácticos, cartelería, páxinas web, comunicación coas familias, etc.	• Revisada: si/non • Elaborada: si /non	4-1 4-7
Impulsar a formación e participación das familias a través da ANPA como instrumento de acción coeducativa e de fomento da promoción da igualdade de oportunidades.	• N.º de accións • N.º de nais participantes • N.º de pais participantes	4-5 4-6
Promover unha elección do futuro académico e profesional libre de estereotipos de xénero, en particular poñendo en valor a vocación científica e tecnolóxica no alumnado feminino.	•Nºtalleres/actividades realizadas •Nº de alumnas e alumnos participantes •% de alumnas participantes	4-8 4.1-2
Favorecer a representación de homes e mulleres nos órganos de decisión e representación de xeito equitativo, tendo en conta a liberdade persoal de elección.	• N.º de profesoras integrantes • N.º de profesores integrantes	4.1-2
Difundir o plan entre os distintos axentes da comunidade (con especial atención ás familias).	Difusión: si/non Alumnado Profesorado Familias	4-2
Promover a formación do profesorado, do alumnado e das familias en materia de igualdade	• N.º de accións • N.º de profesoras e profesores participantes • N.º alumnado • N.º de nais e pais participantes	4-2 4.2-3 4.3-1
Levar a cabo actividades arredor das datas coeducativas do calendario escolar (25 de novembro, 8 de marzo, celebracións LGBTI etc.). e Colaborar con outras entidades na realización de actividades coeducativas.	•Nº de talleres/ actividades educativas realizadas	4-2 4.2-3 4.3-2
Realizar talleres e xornadas formativas para o desenvolvemento curricular da educación afectivo-sexual integral para todo o alumnado do centro e da orientación laboral e profesional libre de estereotipos, poñendo o foco na incorporación aos itinerarios na ESO, ás modalidades no bacharelato e aos ciclos de formación profesional.	•Nº de talleres/ actividades educativas realizadas N.º de alumnas participantes • N.º de alumnos participantes	4-2 4.2-3 4.3-2

Promover a participación do sexo menos representado nas actividades científico-tecnolóxicas, deportivas, artísticas, de coidado etc.	N.º de alumnas participantes • N.º de alumnos participantes	4.1-3
Xestionar as actividades e da ocupación do patio para favorecer a inclusión	Actividades e xénero dos participantes	4.1-3
Previr o acoso sexual, por razón de sexo, orientación sexual e identidade de xénero do alumnado na realización da fase de prácticas na empresa como parte da prevención de riscos laborais	Entrevistas e informes sobre dereitos	4.2-3
Promover o respecto e do bo trato entre mulleres e homes o respecto cara á diversidade sexual e de xénero a corresponsabilidade na realización das tarefas.	• N.º de accións • N.º de alumnas participantes • N.º de alumnos participantes	4.4

Anexo I: Marco Conceptual

A continuación expónse unha relación dos principais termos en materia de igualdade que pretenden ser de utilidade para o profesorado dos centros educativos así como para todas aquelas persoas que leven a cabo as medidas recollidas neste Plan.

ACCIÓN POSITIVA: co efecto de promocionar a igualdade entre mulleres e homes, non se considerarán discriminatorias as medidas especiais encamiñadas a acelerar a igualdade de oportunidades entre mulleres e homes, sen que, en ningún caso, estas medidas poidan supoñer, como consecuencia práctica, o mantemento de regulacións separadas. As medidas de acción positiva manteranse mentres non estean plenamente acadados os obxectivos de igualdade de oportunidades.

ACOSO MORAL POR RAZÓN DE XÉNERO: a situación en que se produce un comportamento non desexado relacionado co sexo ou xénero dunha persoa, co propósito ou o efecto de atentar contra a dignidade da persoa e de crear un medio intimidatorio, hostil, degradante, humillante ou ofensivo.

ACOSO SEXUAL: a situación en que se produce calquera comportamento verbal, non verbal ou físico non desexado de índole sexual, co propósito ou o efecto de atentar contra a dignidade dunha persoa, en particular cando se crea un ambiente intimidatorio, hostil, degradante, humillante ou ofensivo.

COEDUCACIÓN: método de intervención educativo que vai máis alá da educación mixta e cuxas bases se fundamentan no recoñecemento das potencialidades e individualidades das nenas e nenos, independentemente do seu sexo. A coeducación é, polo tanto, educar dende a igualdade de valores, oportunidades e trato ás persoas.

CONCILIACIÓN DA VIDA PERSOAL, FAMILIAR E LABORAL: creación dunha estrutura e organización da contorna laboral que facilite a mulleres e a homes a combinación do traballo, as responsabilidades familiares e a vida persoal.

CORRESPONSABILIDADE: repartición equitativa das responsabilidades domésticas e do coidado das persoas entre mulleres e homes. No reparto dos cuidados é imprescindible que o tempo adicado á crianza das fillas e fillos por parte das persoas proxenitoras sexa igual. O significado da corresponsabilidade social ten como obxectivo aumentar a implicación das persoas na repartición das responsabilidades domésticas e familiares, especialmente dos homes, para estenderse a outros axentes sociais e instancias públicas e privadas.

DISCRIMINACIÓN: o concepto de discriminación incluírá: a) O acoso ou acoso moral por razón de xénero e o acoso sexual, así como calquera trato menos favorable baseado no rexeitamento de tal comportamento por parte dunha persoa ou o seu sometemento a el. b) A orde de discriminar persoas por razón do seu sexo ou xénero. c) O trato menos favorable a unha muller en relación co embarazo ou permisos relacionados coa maternidade.

DISCRIMINACIÓN DIRECTA: a situación en que unha persoa sexa, fose ou puidese ser tratada por razón de sexo ou xénero de maneira menos favorable que outra en situación comparable.

DISCRIMINACIÓN INDIRECTA: a situación en que unha disposición, un criterio ou unha práctica aparentemente neutros sitúan persoas dun sexo determinado en desvantaxe particular con respecto a persoas do outro sexo, agás que a devandita disposición, criterio ou práctica poidan xustificarse obxectivamente cunha finalidade lexítima e que os medios para alcanzar a devandita finalidade sexan adecuados e necesarios.

EMPODERAMENTO: termo empregado na IV Conferencia Mundial das Mulleres para referirse ao aumento da participación feminina nos procesos de toma de decisión e acceso ao poder. Inclúe o fortalecemento da súa posición social, económica e política e busca reducir ou eliminar as relacións de poder entre os sexos.

ESTEREOTIPO DE XÉNERO: fai referencia a unha serie de ideas impostas, simplificadas, pero fortemente asumidas sobre as características, actitudes e aptitudes das mulleres e dos homes. Estas ideas, fixas, asúmense como naturais e serven para clasificar as persoas sen ter en conta as súas realidades individuais polo que se establece un modelo do feminino e do masculino nun contexto dado e se normativiza ou categoriza os membros da sociedade de acordo con iso.

FEMINISMO: movemento que procura a igualdade entre homes e mulleres en todos os ámbitos da vida.

FENDA DE XÉNERO: é a diferenza entre as taxas masculina e feminina na categoría dunha variable producida pola desigualdade de xénero. As máis coñecidas son:

- **FENDA SALARIAL:** diferenza relativa que existe na medida dos ingresos brutos por hora, de mulleres e homes en todos os sectores da economía.

- **FENDA DIXITAL:** diferenza no acceso e no uso das tecnoloxías da información. Fálase de 1ª fenda dixital cando se trata do acceso, 2ª fenda dixital cando se analiza o uso e a

intensidade das TIC e de 3ª fenda dixital cando nos referimos a aspectos máis cualitativos como son o uso diferencial de servizos avanzados.

HOMOFOBIA: aversión, odio, medo, prexuízo ou discriminación contra mulleres ou homes homosexuais, bisexuais ou transexuais.

IDENTIDADE SEXUAL: autodefinición que a persoa fai de si mesma como pertencente a un sexo.

IDENTIDADE DE XÉNERO: autodefinición da persoa como pertencente a un dos xéneros establecidos culturalmente. Grao de asunción dos comportamentos, actitudes, etc., asociados ao devandito xénero.

IGUALDADE: en coeducación, enténdese como igualdade de dereitos e oportunidades entre as persoas, independentemente do sexo ou xénero ao que pertencen.

IGUALDADE DE OPORTUNIDADES ENTRE MULLERES E HOMES: fundamentado no principio de Igualdade, refírese á necesidade de corrixir as desigualdades que existen entre mulleres e homes na sociedade. Constitúe a garantía de que mulleres e homes poidan participar en diferentes esferas (económica, política, participación social, de toma de decisións...) e actividades (educación, formación, emprego...) sobre bases de igualdade.

IGUALDADE DE TRATO: a igualdade de trato presupón o dereito ás mesmas condicións sociais, de seguridade, remuneracións e condicións de traballo, tanto para mulleres como para homes.

INTERSEXUAL: termo xeral que se emprega para referirse a unha variedade de condicións nas que unha persoa nace cunha variación nas características sexuais (anatomía sexual, órganos reprodutivos e/ou mapa cromosómico) que non encaixa nas definicións pechadas de home ou muller. Pode ser algo patente no nacemento ou pode descubrirse ao longo da vida.

INVISIBILIZACIÓN: proceso polo que certas persoas, acontecementos, actitudes e comportamentos pasan desapercibidos pola interiorización dos patróns culturais nos que se está inmerso.

LINGUAXE INCLUSIVA: é aquela que fai visible a existencia dos sexos, utilizando diversas fórmulas para fomentar unha visión do mundo na que se inclúan mulleres e homes. É unha linguaxe completamente correcta desde unha perspectiva gramatical, que busca superar o sexismo lingüístico e o androcentrismo.

LINGUAXE SEXISTA: uso da linguaxe que fomenta a discriminación das mulleres, é dicir, utiliza o masculino como xénero gramatical que inclúe o feminino, invisibilizando as mulleres.

MICROMACHISMO: comportamento ou expresión “invisible ou de escasa visibilidade” da violencia e dominación, que con frecuencia, algúns homes realizan no ámbito das súas relacións.

MACHISMO: conxunto de actitudes, condutas, prácticas sociais e crenzas destinadas a xustificar e promover o mantemento dunha situación discriminatoria contra as mulleres e contra todas as persoas que non asumen o patrón masculino socialmente dominante.

ORIENTACIÓN SEXUAL: é a atracción emocional ou sexual que se sente cara outra persoa. Se a atracción é cara alguén do mesmo sexo, falamos de homosexualidade; cara a unha persoa de diferente sexo, é heterosexualidade, e atracción por persoas de ambos os sexos é chamada bisexualidade.

PATRIARCADO: sistema familiar, social, ideolóxico, político e económico caracterizado polo dominio do home nos diferentes ámbitos.

PERSPECTIVA DE XÉNERO: enfoque que ten en consideración as diferenzas entre mulleres e homes en calquera actividade ou ámbito co obxectivo de acadar unha igualdade real e efectiva..

ROLES DE XÉNERO: conxunto de papeis e expectativas diferentes para mulleres e homes que marcan a diferenza respecto a como ser, como sentir e como actuar. Estes roles son asignados pola sociedade na que vivimos e, como consecuencia diso, as persoas desenvólvense como mulleres ou coma homes identificándose cos roles que polo seu sexo lles foron asignados.

SEGREGACIÓN LABORAL DAS MULLERES: refírese á concentración das mulleres en determinadas ocupacións e/ou familias profesionais que, xeralmente, caracterízanse por ter condicións de emprego pouco satisfactorias, baixos salarios e poucas oportunidades de formación continua e adquisición de cualificacións engadidas. A segregación pode ser horizontal, cando a concentración se produce en determinadas ocupacións/familias profesionais; e vertical, cando as mulleres se concentran en postos de baixa responsabilidade.

SEXISMO: actitudes que inciden, favorecen e perpetúan a desigualdade por razón de sexo e/ou xénero.

SEXO: conxunto de diferenzas biolóxicas (anatómicas e fisiolóxicas) entre homes, mulleres e intersexuais.

SOCIALIZACIÓN: proceso de interiorización de valores e comportamentos provenientes da contorna no que a muller e o home viven, chegando a asumilos como propios e naturais.

TEITO DE CRISTAL: fai referencia á barreira invisible que impide ás mulleres o mantemento ou o progreso na súa carreira profesional. É unha forma de discriminación indirecta que obstaculiza a promoción das mulleres. Entre os principais factores que manteñen o «teito de cristal» destacan os relativos a aspectos externos e interactivos como a cultura organizacional e as responsabilidades domésticas e familiares. Por tanto o «teito de cristal» está formado por unha superficie superior invisible na carreira laboral e social das mulleres, difícil de traspasar, que as impide seguir avanzando.

TOLERANCIA CERO: resolución formulada polo Parlamento Europeo en 1997, que ten como obxectivo modificar as actitudes na sociedade, de maneira que, baixo ningún concepto, se tolere ou permita a violencia contra as mulleres a nivel individual, colectivo e institucional.

TRANSEXUALIDADE: caracterízase por presentar unha discordancia entre a identidade de xénero e o sexo biolóxico.

TRANSVERSALIDADE: en coeducación, supón a inclusión da perspectiva de xénero na elaboración, desenvolvemento e seguimento de todas as actuacións que afecten, directa ou indirectamente, a comunidade educativa.

TRANSVERSALIDADE DE XÉNERO: integración sistemática das situacións, prioridades e necesidades das mulleres e homes, respectivamente, en todas as políticas e actividades, con vistas a promover a igualdade entre ambos os dous xéneros. Implica dar prioridade ao criterio de xénero en todo o que se leve a cabo.

VIOLENCIA MACHISTA: é o conxunto de actitudes activas ou pasivas polas que se exerce unha violencia física, psíquica, sexual, emocional e social que trata de impor o conxunto de crenzas, estereotipos e relacións de dominación baseadas no ideario machista e patriarcal. Este concepto inclúe a violencia de xénero e outras manifestacións de intolerancia e de dominación como a homofobia ou a aversión ás persoas que non actúan conforme aos roles que se lle presupoñen socialmente asignados ao seu sexo e xénero.

VIOLENCIA DE XÉNERO: termo acuñado na Conferencia Mundial sobre a muller en Pequín (1995) e que se define como todo acto de violencia sexista que ten como resultado posible ou real un dano de natureza física, sexual, psicolóxica, incluíndo as ameazas, a coerción ou a privación arbitraria de liberdade para as mulleres e as súas fillas e fillos menores, xa se produza na vida pública ou na privada.

XÉNERO: construción cultural segundo a cal se lles asigna ás persoas determinados papeis, ocupacións, expectativas, comportamentos e valores por razón do seu sexo.